

Секція 1. Сталий розвиток регіональних та національних соціально-економічних систем.

Середюк І.О., студентка 2 курсу,
група ФЕБ-151, факультет фінансово-економічний
Полковниченко С.О., к.е.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет
e-mail: lany36@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Аграрний сектор є важливою складовою частиною економіки України, від рівня розвитку якої залежить підвищення матеріального добробуту і якості життя населення та продовольча безпека держави. Одним із стратегічних факторів подальшого розвитку галузі, забезпечення зайнятості та зростання доходів сільського населення виступає аграрне підприємництво.

На думку дослідників, «підприємництво – це самостійне організаційно-господарське новаторство на основі використання різних можливостей для випуску нових або старих товарів новими методами, відкриття нових джерел сировини, ринків збуту тощо з метою отримання прибутків та самореалізації власної мети» [3].

Аграрне підприємництво пов'язане з організацією та управлінням сільськогосподарськими підприємствами, зі зберіганням, обробкою та реалізацією сільськогосподарської продукції. Особливості підприємницької діяльності в аграрному секторі зумовлені галузевою специфікою сільського господарства.

По-перше, основним засобом виробництва у сільському господарстві є земля, тому результати підприємницької діяльності визначаються її якістю – родючістю та місцерозташуванням. Крім того, підприємець повинен не тільки отримати прибуток від використання землі, але відновити і покращити її якість.

По-друге, сільськогосподарське виробництво залежить від природно-кліматичних умов, у зв'язку з чим підприємець обмежений у виборі виробництва продукції та повинен створювати страхові фонди.

По-третє, переплетення економічних і біологічних процесів змушує підприємця вивчати як закони природи, так і економічні закони.

По-четверте, сезонність сільськогосподарського виробництва обмежує строки використання засобів виробництва і робочої сили, уповільнює оборот виробничих фондів, зумовлює особливості формування доходів. Тому підприємець повинен володіти знаннями з організації сільськогосподарського виробництва, що дасть можливість раціонально використовувати наявні виробничі ресурси, виконувати всі роботи в оптимальний період і не допустити втрат врожаю.

По-п'яте, у сільському господарстві робочий період не співпадає з періодом виробництва продукції, тому підприємець повинен значну частину своєї діяльності приділяти здійсненню агромаркетингу, який передбачає вміння прогнозувати діалектику попиту споживачів, знання ринкової кон'юнктури та інше.

По-шосте, підприємець має справу з продукцією першої життєвої необхідності, а тому він повинен вчасно в необхідному обсязі та асортименті задовольняти потреби споживачів [5; 6].

У сучасних умовах середовище функціонування аграрного підприємництва в Україні не відповідає вимогам ринкової економіки і на даному етапі розвитку є несприятливим для його успішного функціонування.

Дослідження статистичних даних, щодо кількості підприємств у аграрному секторі економіки за 2010-2015 рр. дозволило виявити наступну тенденцію: кількість середніх

підприємств стрімко падає, кількість великих – зростає, а значення малих залишається майже незмінним (табл.1).

Таблиця 1

Кількість підприємств за їх розмірами в аграрному секторі економіки України

Роки	Великі підприємства	Середні підприємства	Малі підприємства
2010	13	3440	47213
2011	16	3274	38387
2012	26	3143	44487
2013	27	2915	46906
2014	28	2595	43389
2015	29	2533	44182

Джерело: [1].

Розширення підприємницького середовища на селі передбачає збільшення до 2020 р.: удвічі кількості суб'єктів малого підприємництва з розрахунку на 10 тис. сільського населення; кількості зайнятих у підприємницьких структурах різних галузей, що функціонують на селі – у 1,5 рази; частки доходів сільських домогосподарств від підприємницької діяльності та самозайнятості – до 15 % [7].

Під час реформування колективних господарств їх виробнича база була фактично знищена, зруйнована. Нові агроформування почали займатися вирощуванням високорентабельних культур – це зернові, соя, соняшник, ріпак. Дуже скоротилося вирощування трудомістких культур – цукрових буряків, овочів. Тваринництво зазнало суттєвого скорочення поголів'я і стало хронічно збитковою галуззю, у третини господарств воно ліквідовано. Все це призвело на селі до масового безробіття. Значна частина економічного активного населення, яка мала відповідну професійну підготовку (механізатори, агрономи, інженери, будівельники, вчителі, лікарі), виїхала в міста у пошуках роботи.

Дослідження обсягів сільськогосподарського виробництва за 2010-2015 рр. дозволило виявити тенденцію до скорочення виробництва (табл.2). Однією з причин такої ситуації є військові дії на Сході країни, які розпочались у 2014 році.

Таблиця 2

Індекси обсягу сільськогосподарського виробництва за 2010-2015 рр. (у % до попереднього року)

Рік	Усі категорії господарств		
	продукція сільського господарства	з неї	
		продукція рослинництва	продукція тваринництва
2010	98,5	95,9	103,4
2011	119,9	130,4	101,3
2012	95,5	91,9	103,9
2013	113,3	117,9	104,0
2014	102,2	103,2	99,7
2015	95,2	94,8	96,3

Джерело: [1].

Підприємництво в аграрному секторі економіки України зіткнулося з серйозними проблемами, які створюють труднощі в процесі його розвитку. Серед них виділимо наступні: відсутність потрібного власного капіталу; дисбаланс у паритеті цін на промислову і сільськогосподарську продукцію, продукцію рослинництва і тваринництва; недосконалість системи кредитування і субсидування виробництва продукції сільського господарства; відсутність матеріально-технічної бази через слабку фінансову підтримку і недостатнє кредитне забезпечення; недосконалість системи оподаткування, що спонукає аграріїв до бартерних операцій і приховування частини виробленої продукції; недостатньо сформована психологія селян до приватного господарювання; низький рівень організації кооперування

фермерів, створення асоціацій; недосконалість правової захищеності малих підприємств від бюрократичного апарату держави та великих сільськогосподарських підприємств [4, с.318].

В умовах недосконалого ринку і нестабільної фінансово-економічної ситуації аграрним формуванням (особливо дрібним) досить важко вести своє господарство прибутково, вони не завжди здатні забезпечити необхідні капіталовкладення, використати новітні технології та ін. важливі інновації, а також витримати зростаючу конкуренцію. Ринковий чинник стає вирішальним у виживанні сільськогосподарських товаровиробників. За такої ситуації об'єктивно необхідним стає розвиток кооперації. Це, з одного боку, зумовлено пошуком шляхів здешевлення виробленої продукції та існуванням диспаритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, з іншого – спонукає товаровиробників шукати можливості відшкодування ймовірних збитків за рахунок інших прибуткових видів діяльності.

Підприємництво в аграрній сфері, враховуючи складну ситуацію на селі, повинно орієнтуватися на знаходження компромісу між економічними, соціальними і екологічними інтересами підприємств, суспільства у цілому та населення шляхом впровадження стандартів соціальної відповідальності [2].

Підприємництво завжди пов'язане з ризиком, а отже, не позбавлене помилок і невдач, які в аграрній сфері мають найбільш тяжкі наслідки, тому воно потребує гарантій і підтримки держави.

Виважена державна політика повинна бути спрямована на формування конкурентного підприємницького середовища в аграрному секторі, на створення сприятливих умов для функціонування на рівноправній економічній основі різних організаційно-правових форм господарювання, гармонізацію інтересів власників, найманих працівників та сільських громад.

Ефективної державної підтримки потребує розвиток малого аграрного підприємництва як однієї з форм здійснення господарської діяльності в національній економіці. Ця підтримка може здійснюватись з допомогою податкових фінансових та інституціональних інструментів. Сьогодні особливо важливим є такий розвиток малого підприємництва в аграрному секторі, який відповідає вимогам Законів України «Про основи національної безпеки України», «Про підприємництво», принципам концепції сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Борисовський Д.В. Теоретичні аспекти сутності підприємництва у сільському господарстві / Д.В.Борисовський // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В.Докучаєва. Сер.: Економічні науки. – 2014. – № 7. – С.195-203.
3. Лисенко В.В. Теоретичні аспекти визначення сутності підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_150/31.pdf
4. Механізм економічної політики: Навчальний посібник / Ю.М.Уманців, О.І.Міняйло, В.І.Косик. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. – 436 с.
5. Ніколенко Ю.В. Основи економічної теорії: підручник [Електронний ресурс] / Ю. В.Ніколенко. – К.: ЦНЛ, 2003. – Режим доступу: <http://ebk.net.ua/Book/OsnEkTeor/zmist.htm>
6. Сичова М.О. Особливості розвитку підприємництва в аграрному секторі регіону / М.О.Сичова, Н.О.Шевченко // Агросвіт. – 2010. – №13. – С.2-4.
7. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / За ред. Ю.О.Лупенка, В.Я.Месель-Веселяка. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2012.– 182 с.

Бібліографічний опис:

Середюк І.О. Особливості підприємництва в аграрному секторі економіки України / І.О.Середюк, С.О.Полковниченко // «Інноваційний розвиток інформаційного суспільства: економіко-управлінські, правові та соціокультурні аспекти»: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів і молодих учених (м. Чернігів, 23 грудня 2016 року) / Черніг. нац. технол. ун-т. – Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2016. – 566 с. – С.88-90.